

pris 20 kr

Närmare än såhär kommer vi inte drottning Margareta. Från hennes gravmonument i Roskilde domkyrka.

Drottning Margareta–Fru Kungen

Under sommaren producerade Calluna en utställning om drottning Margareta I som visades under tre veckor i augusti på Magasinet i Falsterbo. I samband med utställningen gjorde vi också en bok med titeln »Fru Kungen«. Här följer några kapitel ur boken. Texten är skriven av bibliotikarie Marie Sjögren i Höllviken.

Uppväxt och familj

Margareta föddes år 1353 som yngsta barnet till kung Valdemar Atterdag av Danmark och hans hustru drottning Helvig. Inget tydde under hennes första levnadsår på att hon en dag skulle bli suverän regent över de nordiska rikena. Den äldre brodern Christoffer var utsedd till tronföljare på den danska tronen. Margareta kom emellertid redan vid sex års ålder att bli en betydelsefull bricka i det politiska spelet om makten.

Trettonhundratalet var en tid av oro och stora förändringar i de nordiska rikena. Krigshandlingar, pest, inbördeskrig, regenter som kom och gick, dåliga statsfinanser,

upproriska stormän och bönder, allianser som ingicks och bröts, det tyska Hansaförbundet som ville kontrollera sjöfarten och ha sitt ord med i ländernas inrikespolitik, kyrkans starka makt... Allt detta var några ingredienser i samtidens politik.

År 1359 inträffade det som kom att prägla den unga Margaretas fortsatta liv. Hon blev trolovad med den artonårige kung Håkon av Norge, yngste sonen till den svensk-norske kungen Magnus Eriksson. Föräldrarna lät arrangera trolovningen. I äktenskapsavtalet inskrevs ett särskilt löfte, där kung Valdemar lovade bistå Sverige med vapenmakt i händelse av uppror. Det politiska läget var instabilt, och ömsesidiga fördelar kunde utvinnas om de båda kungahusen blev släkt med varandra.

Den 9 april 1363 hölls ett praktfullt bröllop i Köpenhamn mellan den tioåriga Margareta och den tjugotvåårige Håkon. De långväga gästerna undfägnades med ett

fortsättning på sidan 2

Fru Kungen

fortsättning från sidan 1.

HÄNT SEDAN SIST

Arbetet med hemsidan har tyvärr legat nere en tid, men vi har nu möjlighet att få hjälp. Har Du som läsare och medlem några tips till oss beträffande hemsidan, hör av Dig. Positiva omdömen är roliga att få men vi tar också emot kritik som i förlängningen ofast kan vändas till något positivt.

Vi är nu över 450 medlemmar. Då vi startade föreningen hade vi inga tankar på att Calluna skulle kunna få denna omfattning och de fina omdömen människor ofast ger oss i olika sammanhang glädjer oss mycket. Men bra kan bli bättre!

Vi behöver hjälp till olika delar av arbetet i föreningen. Kanske är Du intresserad av något speciellt som Du skulle vilja att vi tog upp? Kan Du själv då bidra med något, ensam eller i en arbetsgrupp. Eller vill Du peka på saker som Du tycker styrelsen kunde göra bättre. Kritik kan som sagt i många fall leda till positiva resultat för alla.

Vi har i flera nummer tidigare försökt kontakt med läsekretsen, men tyvärr har resultatet varit magert. Antingen är vi otydliga med vad vi vill eller tycker våra medlemmar att allt är bra? Det finns en annan variant också »*Asch, det jag vet är väl ingenting, det vet ju alla*«. Men låt oss avgöra om vi tycker det är något att ta med i olika sammanhang. Det är alls inte säkert att alla vet eller kommer ihåg det just Du vet.

Vi har ju som Du vet funnits i tio år och våra medlemsblad på Ljungen började vi ge ut i maj 1998. I bladen skriver vi saker och ting som vi tror kan vara intressanta för våra läsare. I vårt första nummer skrev vi exempelvis om Kämpingebilder, en utställning som vi hade på biblioteket i Höllviken. I num-

överdåd av mat och dryck, och underhölls med storslagna torneringar och riddarspel.

Medeltida bröllop ur Olaus Magnus »Historia om de Nordiska folken« 1555.

Brevet från Akershus

Efter bröllopet i Köpenhamn förs den unga barndrottningen Margareta till det kungliga slottet Akershus utanför Oslo. Som hovmästarinna och uppfostrare får hon Märta Ulfsson, en dotter till Den Heliga Birgitta. Hon inleder en livslång vänskap med Märtas dotter Ingegerd.

Året är troligen 1370. Nu befinner sig den 17-åriga Margareta på Akershus I ett brev till maken som är på resa utomlands klagar hon över den förtvivalde ekonomiska situationen på slottet.

»Veta skall ni, min käre herre, att jag och mina tjänare lider stor nöd på mat och dryck, så att varken de eller jag får, vad vi behöver.«

Hon ber kungen finna en lösning så att hovfolket och tjänarna »inte ska skiljas från mig för hungerns skull«. Hon föreslår att kungen ska skriva till en tysk köpman att denne ska ge henne de varor hon behöver och betala senare. I en liten efterskrift i brevet ber hon även kungen be nåda två landförvisade förbrytare. Här möter vi en handlingskraftig ung kvinna som beslutsamt tar fatt i de vardagliga problemen. Margareta var troligen gravid då brevet skrevs, och vid jultid 1370 föder hon en son. Han får namnet Olof efter den norske helgonkungen Sankt Olav. Liksom sin mor var Olof från födseln en bricka i det storpolitiska spelet, och han kom senare att indirekt vara orsaken till hennes politiska karriär.

Den unge kung Olof

Berättelsen om kung Olof handlar om en ung man som dog endast sju ton år

gammal, och inte hann lämna många spår i hävderna. Eftervärlden vet inte mycket om honom. Han föddes vid jultid 1370 på Akershus slott i Norge. De första fem levnadsåren är det troligt att han växte upp där. Föräldrarna, Margareta och Kung Håkon levde åtskilda under långa perioder, i var sitt land, Norge och Sverige. Olof hade inga syskon, enligt vad man känner till. Han tycks inte heller ha blivit inblandad i någon giftermålsolitik.

Olof väljs till kung i Danmark i en dramatisk politisk situation efter morfadern Valdemar Atterdags död i oktober 1375. Äldste sonen och tronföljaren Christoffer hade tidigare dött i pesten, och ny tronföljare var inte utsedd. De första månaderna efter dödsfallet visar den tjugotvå-åriga Margareta prov på handlingskraft. Hon vill få sin son vald till tronföljare, och får stöd av de ledande danska riksråden, ärkebiskopen och kyrkans ledare. Det finns dock en konkurrent om tronen. Namnen till den svenske kungen, den unge Albrekt av Mecklenburg (d.y.) är kung Valdemars närmaste arvinge genom systemen Ingeborgs giftermål med Henrik av Mecklenburg.

Trots detta väljer i maj 1376 de danska riksråden med drotsen Henning Podebusk i spetsen den sexåriga Olof till kung i Danmark. Margareta är förmyndare, men riksråden har de närmaste åren det egentliga styret. År 1380 blir Olof regent även i Norge, när hans far kung Håkon dör, efter att sannolikt varit sjuklig i flera år. Norge är ett arvrike och Olof är närmaste tronarvinge. Margareta får härmed möjlighet att agera i den norska politiken fram till Olofs femtonårsdag då han formellt övertar kronan. Även under sonens två år som regent är det i praktiken modern som regerar.

Sommaren 1387 reser den sju tonårige kungen tillsammans med sin mor i Skåne, som nu åter är danskt. I början av augusti 1387 lämnar han med sitt sällskap Ystad där Margareta stannar kvar, och beger sig till Falsterbo. Färden sker de dryga tio mil västerut i högsommartid längs leriga vägar och strandängar. Strax efter ankomsten till Falsterbohus avlider Olof den 3 augusti under oklara omständigheter. Margareta får dödsbudet och beger sig till Falsterbo. Enligt tidens sed för kungligheter balsameras den döde Olof. Kroppen begravs på Sorö

Denna samtida skiss i alabaster till Margaretas gravmonument anses vara porträttlikt.

i Danmark, men hans hjärta och inälvor låter modern föra till Lunds domkyrka för att begravas där.

Genom Olofs död förlorar Margareta alla statsrättsliga befogenheter att regera. Men hon agerar ännu en gång snabbt och beslutsamt. Tio dagar efter sonens bortgång låter hon sig hyllas i Lunds domkyrka som »fullmäktig fru och rätta husbonde« till danska riket, och dessutom lägger hon till titeln »arvinge till Danmark«. Hennes handlande kan betecknas som en statskupp. Snart uppkommer rykten kring Olofs död, och det sägs att Margareta låtit förgifta sonen. I samtida krönikor påstås att han dog av matförgiftning. Andra källor menar att han dog i pesten.

Olof var den siste regenten av den svenska Folkungaätten. Därtill var han genom morfadern Valdemar Atterdag den siste av danska Skjoldungaätten och den siste av norska Harald Haarfages ätt. I den samtida Skånekrönikan skrivs att han »var av ädlare börd än någon annan då levande konung på grund av hans ätts urgamla blod och hans kungliga ursprung både på svärdssidan och spinnsidan.«

I en dansk rimkrönika begråter den unge kungen sitt öde:

»Ieg wor oc konning en stackars tijd
tijl ieg af helsot döde.
Men hobes tijl gud han wor myg blijd,
Han togh meg fran then nöde.
I Sore hwiles nw myn krop
Och bidher ther dommedaghe
Tijl han skal staa aff iorden op
Och lön for werdskyld haffue.«

Boken »Fru Kungen—drottning Margareta I« finns att köpa på ICA-Toppen och på biblioteken i Höllviken och Skanör.

ret fanns också en berättelse »Så byggdes Falsterbo-kanalen«.

Vi skrev även om Sohög, en boplatz från bronsåldern.

Om det finns intresse för dessa gamla nummer trycker vi upp dem och de finns då att köpa. Det är kanske så att Du blivit medlem senare och inte har alla nummer. Är Du intresserad, kontakta oss.

Vi har fått förfrågan om en ny studiecirkel om Kämpinge och Höllvikens historia. Tyvärr kan det inte bli i år, men vi kan kanske se februari-mars nästa år.

Historien kring Tages bruna bullar förblir olöst. Ingen har hört av sig angående detta recept. Men vi avvaktar, kanske det dyker upp!

IHJ

En av våra medlemmar har skickat ett brev med anledning av Truls i brunnen. Han berättar att hans morfar var en av de första som byggde på Ljungen på 1920-talet. Han hette Hermann Steffen och fick också en väg uppkallad efter sig liksom Truls i brunnen. Familjen har en akvarell gjord av en morbror, Viktor Steffen, någon gång på 1920-talet, som föreställer Truls.

Ett tidigt masonithus av Frank i Falsterbo

1967 förtecknade Daniel Hjorth och jag fem Josef Frankhus i Falsterbo när vi i SDS redovisade den tidiga (efter 1900) arkitekturen i den nyupptäckta badorten. Josef Frank återfanns bland namnkunniga kollegor som Boklund, Grenander, Græbe, Mogensen, Wählin, Leverentz med flera.

Flera år senare har andra upptäckare fördjupat vår redovisning i bokform.

I villa Wetjes trädgård står undanskymd av bladverk en lekstuga som ser ut som en miniatyr av en Frankvilla. Den har ett pulpettak med avrundad fris. En liten halvrundad öppen veranda med spjalstaket sväller ut från ena hörnet, innanför är entrédörren. Norrsidan har ett fönster med post.

Fasaderna är av masonit, vilket bör

göra detta till ett av de tidigaste byggnadsverken som finns bevarade i det välkända skivmaterialet som firar bemärkelsedag i år.

Byggnaden förefaller intakt men skulle behöva ett försiktigt underhåll.

Den ursprungliga rosa färgtonen på masonitfasaderna går fortfarande att skönja om än i solblekt skick.

Däremot är huvudbyggnadens rosa-putsade fasader, sedan ett antal år, klädda med vitstruken panel.

Falsterbo i september 2005
Holger M. Lundquist

Kultur-Penningen

Callunas Kulturpenning delades ut på midsommardagen vid Axelsons torg i Skanör.

Mottagare var som tidigare meddelats Skanör-Falsterbo Hembygds-gille som fick check på 6.000 kr och ett diplom.

Samtidigt restes den så kallade Linnéstängen för femte året i rad. Inledningstalare var Nils Erik Andersson som påminde om äldre tider och även riktade ett tack till Gillet för dess verksamhet. Vi överlämnade därefter Kulturpenningen. Gillets ordförande tackade och var speciellt stolt över den uppmärksamhet gillet fått genom Callunas Kulturpenning. Efter att stängen rest började ringdans och Gillet visade upp några av sina danser. Mycket folk hade samlats och vädret var hyggligt. Det blev en riktig fin midsommardagsfest. IHJ

Kämpinge vid »hamnen«

När man går nere i det som förr var hamn i Kämpinge fiskeläge ser man ute vid piren en stolpe och i toppen två lampor.

Jag har ofta undrat vad dessa lampor har haft för funktion.

Lamporna kan inte ha haft någon större lyskraft. I samband med samtal med äldre kämpingebo fick jag lösningen. Lamporna tändes av fiskare som gick ut i kvällningen för att fiska antingen sill eller torsk. Man saknade på den tiden både kompass och andra hjälpmedel för att hitta rätt på sjön. När fisket var slut och mörkret fallit körde man tillbaka i ljusets riktning och visste då att man snart hemma i

hamnen. På den tiden var landskapet öde och några andra ljuspunkter fanns inte i närheten av hamnen. Efter att själv varit ute på sjön en mörk septemberkväll kunde jag gott föreställa sig hur det såg ut på den tiden utan alla andra ljus man nu ser utefter kusten. Fiskarna gick heller inte längre ut än att man kunde se ljuset precis över horisonten.

Lamporna har hjälpt många kämpingefiskare att hitta rätt både i mörker och dimma.

När människorna på »läget« såg att det lyste i hamnen visste de att det fanns fisk att köpa på morgonen.

IHJ

Fru Kungen

Firande av Margaretadagarna har avslutats, drottning Margareta år 2005 blev Caroline Serger från Höllviken, som gjort ett fint arbete och verkligen levtt sig in i drottning Margaretas liv. Juryn motiverade beslutet enligt följande:

»För mycket intressant och värdefull redovisning av kunskap gällande drottning Margareta«. Caroline mottog en check på 5.000 kr samt diplom på söndagen den 21 augusti. Margaretagarnas sista dag. Hederpris 3.000 kr och diplom fick Elenore Bendel Zahn som också gjort ett fint arbete om drottningen.

Calluna hade skapat en utställning på Magasinet i Falsterbo kallad *Drottning Margareta, unionsdrottningen*. Flera skärmar med bilder och text kring de väsentliga delarna i händelserna kring drottningen och hennes son Kung Olof. Texten skrevs av bibliotekarien Marie Sjögren.

Överst en bild från invigningen och härunder bilder inifrån Magasinet.

Utställningen har blivit mycket väl mottagen och vi hade omkring 550 besökare. Sista helgen drabbades vi tyvärr av en stöld, vår digitalkamera försvann. Vad göra? Kameran hade lagts på ett »säkert« ställe, men tyvärr!

IHJ

Kanalminnen av Nils Balcke

Ibland retar jag mig på att jag inte hade kameran med då något hände, eller ännu värre, man tog aldrig fram kameran trots att man hade den med sig!

Nils Balcke hade både kameran med och använde den. Hans bilder har kunnat ses i Sydsvenskans serie »Efterkrigsmalmö«, där en av Nils bilder vann första pris. Här visar vi några av hans bilder från kanalen strax efter kriget med Nils Balckes egna kommentarer:

Båten som just passerar under bron hade ett mycket märkligt skrov vars sidor var indragna och med ett slags underrede som sköt ut strax ovan vattenlinjen. Båten hette Vindö och var hemmahörande i Stockholm. Vad var detta för slags skeppsbyggnad, och vad var det bra för?

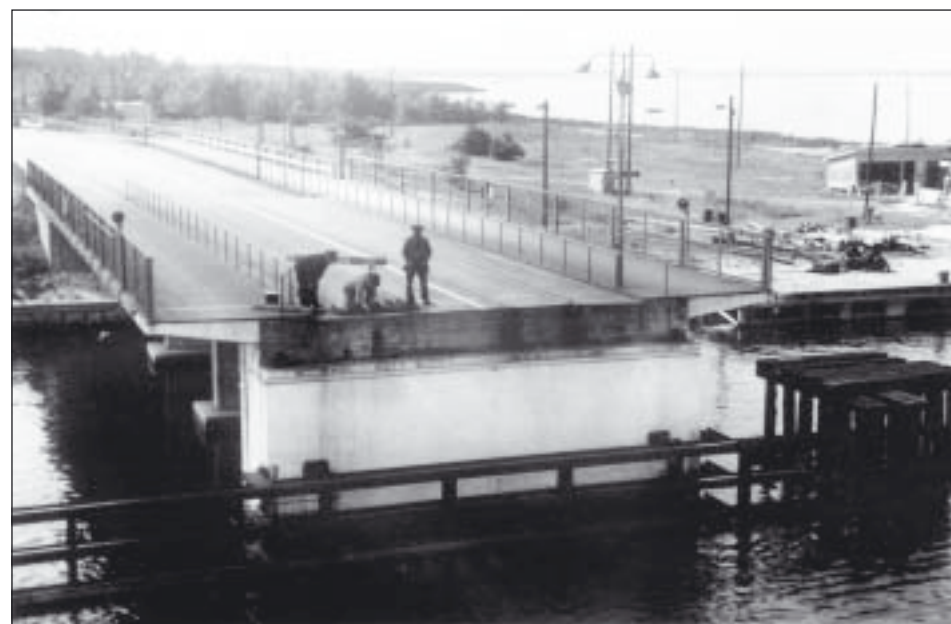
När det gäller den mindre bilden, så visar den några näsetbor: Rolf A. och Gunnar H. samt fotografens pappa Albert på väg ut till kajplatsen i norra bassängen. Denna båt har jag många minnen av: Pappa Albert köpte den av någon i Vombsjön hösten 1946. Med lastbil fraktades den till Lundströms Mekaniska Verkstad i Limhamn för någon slags renovering av framför allt det mekaniska. I maj 1947 togs den med lastbil till kanalen. Det

var för långt och farligt att köra sjövägen från Limhamn till kanalen. Väl framme fick vi kajplats bredvid Tor Pålssons segelbåt Marianne och en större motorbåt Ingrid som ägdes av Owe och Björn Letzén. Jag tror vi var de enda som just då hade båtar där. Vår båt var utrustad med en gammal bensinmotor (troligen en T-Ford) som drack oerhört med bensin.

Brovakten »Pang på Land« Andersson hade stor makt och bestämde det mesta. Han förbjöd oss att lägga till vid lotshusbryggan för att lasta över jeep-

dunkar med bensin. Därför var vi nödsakade att på cykel få ut dunkarna till båten. Det var inte det lättaste, piren hade ju en skrovlig beläggning av knaggliga och skarpa kalkstenar och ren flinta. I varje fall inte lätt att trampa cykel på. Det tog inte många dagar förrän vi kom på att det var enklast att köra ut till båten på den smala piren. Ut gick bra, men sedan gick det inte att vända där ute. Det gjorde det hela ganska vanskligt då vi ju måste backa tillbaka! Själv hade jag i april tagit körkort! Kanalchefen kommandörkapten

Cleve upptäckte så småningom vårt backande och ordnade så att vi ändå fick lägga till vid Lotsbryggan och bunkra.

I gengäld hämnades »Pang på Land« på så sätt att när han satt i tornet öppnade han inte slussarna för oss förrän det kom en större båt!

Finns det någon som vet varför han hade detta öknamn?

Att ha båt i kanalen var trots allt inte någon större höjdare. Båten läckte som ett säll och fick pumpas läns minst en timme varje dag. Och det var ingen liten handpump.

Den längsta och enda tur jag och min kompis Gunnar H. gjorde var en äventyrlig färd (Lv4 hade skarpskjutning och de fick inställa när vi passe-

rade) till Falsterbohus brygga där vi stolta la till och träffade några flickor. Naturligtvis skulle vi vid hemfärden imponera ordentligt på dem. Gunnar H. sa: »Dra på« och jag gav full gas från bryggan. Båten stegrade sig något och propellern gick emot botten och ett av propellerbladen kröktes. Med hjälp av en svensk mästare i dykning, han påstod det i varje fall, räddades propellern så att det gick att köra, om än något skakigt. Men ett lager i drivaxeln gick varmt och måste kylas med vatten hela vägen hem. För säkerhets skull gick vi »inomskärs« vid Stenudden, vilket egentligen var en stor bedrift med tanke på det grunda vattnet och de många stenarna.

Vid kanalen på sydsidan hade våra mammor parkerat sig och i timmar oroligt väntat på oss. Det var nog med viss oro de kunde se oss komma i ett moln av ånga från den rykande axeln. Men hem kom vi!

Nästa sommar hade vi ingen båt. Vart den tog vägen fick jag aldrig reda på. Men den måste nog ha åkt iväg på en lastbil!«

Nils Balcke

Det stora fartyget på bilden till vänster hette Constance och var hemmahörande i Kungsbacka. Båten var så stor att den hade bogserhjälp i fören.

Broläsningen hade problem redan 1947 och tågen körde baklämges. Det fanns inte mycket mellan dagens kiosk och lotshuset.

Ljungen

Fru Kungen
av Marie Sjögren
70 kr.

Skanör och Falsterbos historia från A till Ö
av Christer Melin
95 kr.

Tåget har gått!
av Christian Kindblad
50 kr.

Posten i Skanör och Falsterbo
av Lars Dufberg
80 kr.

Från Sillabör till Snabbköp
av Ingemar H. Johansson och Christian Kindblad
160 kr.

Stora Hammars kyrka 100 år
av Ingemar H. Johansson
50 kr.

Historier från Skanör
av Anders Carlsten
130 kr.

Sista dansen i Höllviken
av Anders Carlsten
105 kr.

Stinsen i Falsterbo
av Stig Mårtensson
125 kr.

Resande över Ljungen
av Christian Kindblad
90 kr.

Ett stycke kanalhistoria
av Sven Lundström m.fl.
45 kr.

Höllviken - bilder och minnen från förr
125 kr.

På Ljungen ges ut av
KULTURFÖRENINGEN
CALLUNA

Styrelse

Ingemar H. Johansson
Christian Kindblad
Christer Holgersson
Bertil Lundahl
Peter Nilsson
Roy Larsson

Redaktör

Christian Kindblad, *chk*
christian.kindblad@telia.com

Ansvarig utgivare

Ingemar H. Johansson, *ihj*
calluna@tele2.se

Grafisk form

Christian Kindblad

Tryck

Holmbergs, Malmö

Adress

Kulturföreningen Calluna
V. Mölledalsvägen 18
236 34 Höllviken
040-45 11 48

Callunas hemsida

www.calluna.nu

Medlemskap

Sätt in 100 kr på
plusgiro 250862-0

Tidningen utkommer
med 4 nummer per år.

Återge gärna våra artiklar
men ange alltid källan.

Ljung, Calluna vulgaris

KULTURFÖRENINGEN

Calluna

DÅ OCH NU PÅ LJUNGEN